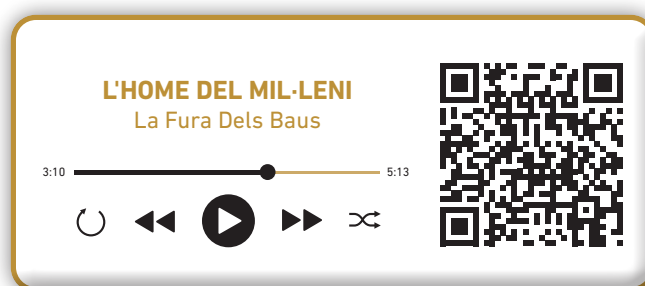

EL QUINQUENNI EN QUÈ VÀREM CANVIAR DE SEGLE I DE MIL·LENNI

El Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (1996-2000)

ASSUMPTA MUSET I PONS

Sòcia i membre del consell redactor de Materials del 2001 al 2019

A mi m'ha tocat parlar d'un quinquenni singular, emocionant i incomparable. Un període durant el qual vàrem acomiadar cinc anys, tal com havia de ser —estem parlant d'un quinquenni—, un segle, que ja són figues d'un altre paner, i, fins i tot, un mil·lenni, que és un fet molt extraordinari. Un traspàs que el 31 de desembre del 1999 va ser triple i simultani. Una coincidència que no tornarem a viure mai més i és que aquell dia, a part d'acomiar el 1999 i de donar la benvinguda al nou any 2000, mentre ens cruspíem els tradicionals dotze grans de raïm, també vàrem transitar, enmig de l'emoció, des del segle xx, que ja ens semblava caduc i antic, al xxi, on, almenys en aparença, tot era possible i tot estava per fer. Al mateix temps acomiadàvem el II mil·lenni dC, que no és qualsevol cosa, i entràvem de ple en el III, molt pendants, això sí, dels efectes de l'anomenat *error millennium*, que amenaçava amb un caos total, en no reconèixer informàticament els dos primers dígits del nou any.

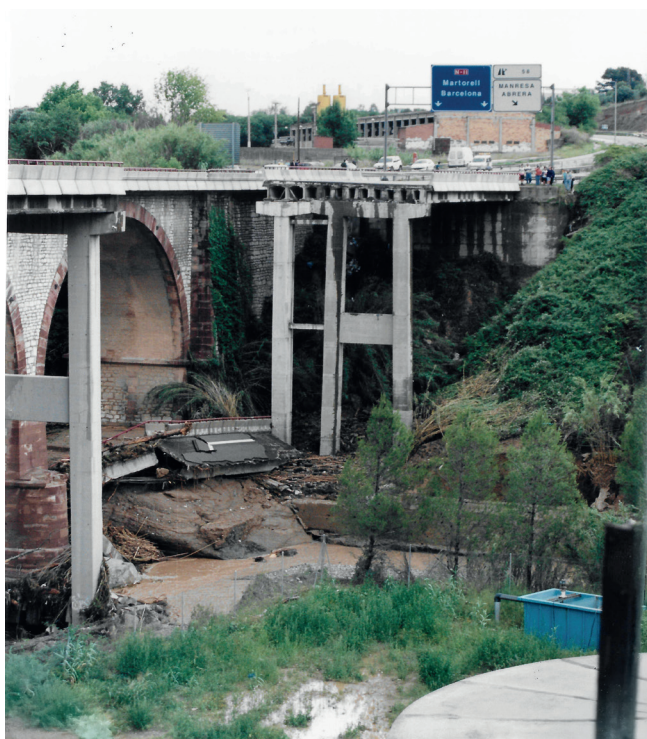
El Baix Llobregat entre 1996-2000

Al marge d'aquesta efemèride mediàtica i d'abast mundial, el Baix Llobregat, bastió irreductible del cinturó roig metropolità, també va viure la seva

pròpia singladura. Una singladura que es posà en marxa sota les sigles, sempre sobrevalorades, del progrés econòmic, amb els seus reptes, incerteses, pèrdues, oportunitats i guanys i del qual va eixir-ne profundament transformada i canviada. I és que aquests van ser anys de creixement. D'un creixement important, generalitzat i no sempre controlat. Un creixement, en definitiva, que va afectar la demografia, de manera que l'any 2000 se superaren els 278.000 habitants, gràcies sobretot a la immigració extracomunitària, en bona part d'origen magrebí; l'urbanisme, amb la construcció arreu de nous barris i urbanitzacions, que va fer créixer totes les poblacions, amb Cornellà i Sant Boi al capdavant; l'economia, amb el sorgiment com bolets de nous polígons industrials i de grans centres comercials; el transport i la mobilitat, amb millores significatives, com l'entrada en funcionament, el 1998, del ramal de l'A-2 entre Martorell i Barcelona i la promesa de la construcció d'un nou transport públic, el Trambaix; i la cultura i l'educació, amb la construcció de nous equipaments sanitaris, escolars, esportius, museístics, etc. Tot plegat sense oblidar els importants canvis esdevinguts a nivell mediambiental, amb la pèrdua irreversible de molts espais verds i agrícoles, que es va intentar contrarestar amb polítiques mediambientals

i de sostenibilitat, com la creació del Parc Agrari del Baix Llobregat; i social, amb l'arribada i l'assentament de noves comunitats amb una religió i uns costums, en alguns casos, diferents i sovint, també, en una situació de clara vulnerabilitat econòmica.

Mentrestant als pobles del nord, propers a Montserrat, també hi passaven coses, malgrat la poca repercussió que sovint tenien riu avall. Van ser, doncs, anys de canvis. De canvis importants, marcats, per una banda, per l'arribada de nous veïns, tant d'origen estranger, com provinents de Barcelona i la seva àrea metropolitana. I, per l'altra, per una important expansió urbanística, preludi del gran boom de principis del 2000. Tot plegat va capgirar la fesomia d'aquests pobles, posant al límit els seus serveis públics. Tampoc ens podem oblidar, però, de les greus inundacions del 2000, que es van saldar amb la mort de dos veïns d'Esparreguera i nombrosos danys materials, tant en infraestructures públiques com en béns privats.

► La força de l'aigua que baixava per la riera es va endur part del pont nou de Magarola, a Esparreguera, a causa de la manca de manteniment i d'algunes actuacions negligents, 2000. Arxiu Municipal d'Esparreguera

Aquests anys van representar, doncs, una sacsejada general que es va deixar sentir, amb més o menys intensitat, a tots els pobles, viles i ciutats de la nostra demarcació. Com a conseqüència, una part important

del patrimoni urbà, natural i cultural va quedar a mercè dels especuladors i sota l'amenaça directa de les excavadores. D'altra banda, un trasbals d'aquesta magnitud tampoc contribuïa a cohesionar una comarca on conviuen identitats i realitats diverses.

El CECBLL entre 1996-2000

El Centre va assumir un gran protagonisme en tot aquest procés de creixement i canvi i s'hi va implicar directament. L'editorial del seu Butlletí va continuar essent l'altaveu perfecte, tant per difondre tots i cada un d'aquests reptes, com per donar a conèixer les seves reflexions, crítiques, propostes i alternatives al respecte. A voltes, els desafiaments eren per a millor, com és el cas de la llei de museus del 1990, impulsada per la Generalitat, i que a priori havia de facilitar la professionalització i la modernització d'aquests equipaments. A l'hora de la veritat, però, només un parell, els més grans, van poder passar el filtre de l'administració; dos més, obtingueren la categoria de col·leccions, i la resta, al voltant d'una dotzena, quedaren relegats als llimbs. Des de l'editorial es demanava un nou projecte adaptat a les seves possibilitats per tal que es poguessin reconvertir en centres moderns de recerca i divulgació, tot i la seva modèstia. Altres editorials denunciaven situacions d'indefensió, com la de l'agricultura de regadiu del delta del Llobregat, afectada per l'expansió urbanística, les noves vies de comunicació, la contaminació, els robatoris, etc., i s'insistia en la creació del parc agrari com a solució més efectiva; la del petit comerç local, sentenciat a mort per la proliferació de les grans superfícies; o la situació del patrimoni industrial, abandonat a la seva sort i totalment desvalgut davant de les nombroses amenaces que l'assetjaven. En altres publicacions es reivindicava el reconeixement polític i social del protagonisme assumit pels moviments obrer, polític i veïnal del Baix Llobregat en el procés de transició a la democràcia; s'advocava per la necessitat d'impulsar la plena normalització del català com a llengua pròpia de Catalunya; s'exigia millorar les infraestructures per evitar desastres com els que van provocar les fortes pluges del juny del 2000; o es denunciava la falta d'uns mitjans de comunicació forts a nivell comarcal. Però, sobretot, s'insistia, un cop i un altre, que es desenvolupessin mecanismes per cohesionar la comarca, fomentar-ne el sentiment de pertinença i obrir-la a l'exterior. Amb aquest doble objectiu es va treballar per intensificar la col·laboració amb altres entitats d'àmbit local, posant el Butlletí del Centre a

la seva disposició o fent-se ressò directament de les seves reivindicacions i activitats, però també mitjançant l'impuls conjunt de projectes de protecció, conservació i divulgació del nostre patrimoni natural, històric, industrial i cultural.

El nou mil·lenni també va representar un abans i un després per al Centre. Per una banda, l'entitat va aconseguir, a començaments del 2000, l'aprovació oficial d'uns nous estatuts que li obrien les portes a ampliar les vies de finançament i, en conseqüència, a la possibilitat d'incrementar i diversificar els projectes i les actuacions que duia a terme. Per l'altra, va llançar una campanya de captació de nous socis i sòcies, amb l'objectiu de créixer com a entitat i de consolidar encara més la seva presència i les seves activitats a nivell comarcal. Una altra novetat per destacar va ser l'entrada, aquell mateix any, al prometedor univers d'internet, amb la posada en funcionament del servei de correu electrònic com a eina de comunicació. Mentre que el Butlletí, que aleshores ja era una publicació plenament consolidada —a finals del 2000 s'arribà al número 50— i una important eina de divulgació de les seves activitats i opinions, es reorganitzà amb la incorporació de noves seccions i continguts.

1996-2000: una mica de balanç de la feina feta

Fidel als seus objectius fundacionals, entre els quals hi ha la recerca històrica i la preservació del patrimoni, el CECBLL durant aquests anys va dissenyar, impulsar, desenvolupar i difondre projectes col·lectius de gran envergadura, formats per gent molt preparada i dirigits per reconeguts especialistes. Eren programes molt ben estructurats, vinculats a l'àmbit acadèmic —instituts de secundària i universitats—, però que també comptaven amb la col·laboració i el suport de les entitats i institucions d'àmbit local, comarcal i nacional —centres d'estudis, ajuntaments, arxius, museus, Diputació, Consell Comarcal i Generalitat, entre d'altres—, encaminats a assolir les fites abans esmentades i, de retruc, contribuir a consolidar i cohesionar la comarca.

En el primer punt, el de la investigació, un esdeveniment destacat i innovador va ser la presentació de les Primeres Trobades de Recerca Jove, convocades el 1997 i dirigides als centres de secundària de la comarca. Es pretenia, així, interessar i involucrar, mitjançant el treball col·lectiu, docents i alumnes en la recerca científica de temes

relacionats amb el Baix Llobregat, que els fossin propers i interessants. La iniciativa va ser un èxit de participació i el començament d'una activitat que es va anar repetint en el decurs dels anys següents. Els guanyadors van tenir premi i tots els participants van veure publicat un resum conjunt del seu treball.

► Trobada de Recerca Jove, Sant Feliu de Llobregat, 1997. Foto: J. Huerva Prats

Sense moure'ns encara de l'àmbit de la recerca, també cal fer esment de la presentació, el 1996, d'una eina tan important i útil per als investigadors com fou la base de dades bibliogràfica del Baix Llobregat. Tampoc cal oblidar les noves convocatòries de Recerca Col·lectiva, totes elles innovadores i valentes, com la del 1996, centrada en el franquisme al Baix Llobregat. Un tema cabdal i necessari, però que havia estat un veritable tabú fins aleshores, i que es va complementar amb altres activitats, com la projecció de la pel·lícula *L'Espoir* o *Sierra de Teruel*, filmada parcialment a Collbató. Així mateix, varen ser molt importants i transcendents els cursos d'iniciació a la recerca històrica, organitzats per diverses entitats comarcals amb la col·laboració del CECBLL. S'hi van tractar temes tan destacats i nous com l'estudi, el 1997, del paper i del protagonisme històric de les dones a nivell comarcal, fet, però, des del punt de vista femení, o els moviments migratoris, el 1998.

Tampoc es van estalviar esforços en l'àmbit patrimonial, tant a l'hora de fomentar-ne la catalogació, protecció i recuperació, davant les amenaces que l'assetjaven, com a l'hora de posar-lo en relleu, estudiar-lo i donar-lo a conèixer. En són una bona prova les convocatòries de les Primeres Jornades de Patrimoni del Baix Llobregat, celebrades a Cornellà el 1998, i de les Segones el 2000, amb una

seixantena de comunicacions presentades; l'exposició itinerant "El brogit de la indústria", inaugurada el 1997 i mereixedora del prestigiós premi Bonaplata; les Jornades d'Estudis que van tenir lloc a Martorell i Castellbisbal el març de 1999, dedicades, com no podia ser d'altra manera, al Pont del Diable; l'inici de l'inventari del patrimoni industrial, aquell mateix any; les visites guiades al patrimoni modernista; o l'interès mostrat, ja aleshores, per la colònia Sedó d'Esparreguera.

Un altre capítol per destacar és el de les publicacions. Així, i al marge del Butlletí trimestral, van veure la llum cinc exemplars —un per any— de la revista *Materials del Baix Llobregat*, dedicats a l'associacionisme, les polítiques econòmiques locals, les dones, les migracions i els mitjans de comunicació a la comarca; els treballs de les *Trobades de Recerca Jove*, dels anys 1997, 1998 i 1999; els números 3 i 4 de la col·lecció *Descobrim el Baix Llobregat*; o el volum de les comunicacions presentades

a les Primeres Jornades de Patrimoni. L'exposició "El brogit de la indústria", per la seva banda, va generar la publicació de l'audiovisual *El camí de l'aigua*, centrat en el paper del riu, d'un acurat catàleg amb els continguts de la mostra i d'un CD de caràcter pedagògic i científic dirigit als centres educatius.

Un aniversari: el CECBL fa vint-i-cinc anys

El Centre també va estar de celebració, amb la commemoració a finals del 1998 dels vint-i-cinc anys de la seva fundació. L'efemèride es va celebrar amb tots els ets i uts, tal com pertocava, al llarg de tot el 1999, amb taules rodones, etc. De tota manera, l'esdeveniment que recordo d'una manera més especial i entranyable és la creació dels Premis de Reconeixement Cultural del Baix Llobregat.

Repartits en nou guardons, distingeixen la feina feta a nivell individual o col·lectiu en diverses disciplines relacionades amb l'art, la cultura i la recerca a la

► Foto de família de la I edició dels Premis a Castelldefels, 1999

comarca. Sis d'aquests guardons porten el nom d'homes i dones de les nostres poblacions, que van destacar de manera notòria en la seva especialitat. La Mariona Masferrer, companya estimada i infatigable, i jo, vàrem assumir, juntament amb altres persones, la tasca de triar, d'entre les vuitantadues nominacions presentades al premi, les tres finalistes corresponents a cada secció, d'entre les quals el jurat havia d'elegir la proposta guanyadora. Totes dues juntes vàrem fer molts viatges fins a Sant Feliu. A voltes, amb cotxe des de Collbató parant a Esparreguera; i a voltes, amb el cotxe fins a Esparreguera i fins a Martorell, on agafàvem la Renfe. Varen ser, doncs, moltes anades i tornades, molt anar amunt i avall, i molts matins llegint i rellegint, sospesant i valorant una vegada i una altra, i triant i destriant cada una de les propostes presentades, fins a seleccionar les vint-i-set que millor complien els mèrits necessaris per arribar fins a la tria final. Però va valdre molt la pena. De cop vàrem descobrir que, no tan sols havíem tingut homes i dones d'una gran vàlua en el passat i que ara donaven nom a la majoria d'aquests guardons, sinó que també ens vàrem adonar que ara, a l'inici del segle XXI, continuàvem tenint un gran potencial humà. Persones preparades, pencaires i entusiastes, que estimaven la seva terra, la seva ciutat, la seva cultura; persones, en definitiva, que treballaven pel bé de la seva comarca i de la seva gent i que, a més, la majoria de vegades ho feien de manera totalment anònima i altruista.

Recordo, també, el dia del lliurament dels premis, cap a finals d'any, a Castelldefels: la impressió que hom tenia en entrar al menjador, amb les taules tan ben parades; la sorpresa en veure el guardó per primer cop, amb un disseny i una policromia evocadores de la comarca; els nervis compartits amb els companys, davant la possibilitat que alguna cosa es torqués o que sorgís algun imprevist d'última hora; l'emoció dels finalistes, sobretot en el moment previ a l'obertura

dels sobres amb els noms dels premiats; l'alegria dels guanyadors; el desengany dels perdedors; la satisfacció de tots nosaltres per l'èxit de la iniciativa; i la presència, sempre entranyable i sempre recordada, del doctor Jaume Codina, president honorari del CECBLL des del 1996.

I, ja per acabar....

Agraeixo moltíssim al CECBLL que hagi pensat en mi a l'hora de fer balanç d'aquests cinc anys, ja que m'ha permès capbussar-me de nou en una època de la meua vida en què vaig estar molt vinculada al Centre i a la seva gent. Van ser anys molt fructífers i inoblidables. Anys d'experiències, de projectes i de treballs compartits amb el Carles Riba, la Conxita Solans, la Maribel Ollé, l'Agnès dal Maschio, l'Enric Ferreres, la M. Antònia Maurel, la Mari Luz Retuerta o la malaguanyada Gemma Tribó, entre molts d'altres companys i companyes.

Aquest repàs per la història del CECBLL també m'ha servit per adonar-me de la immensa sort que tenim de disposar d'una entitat d'aquesta categoria i vàlua. La seva tasca ha estat i és impagable. Les persones que l'han comandat al llarg d'aquest mig segle han demostrat a bastament la seva capacitat per mantenir el Centre en constant evolució, adaptant-lo als canvis i a les demandes de la societat. Unes persones que, al seu torn, han sabut envoltar-se de col·laboradors i professionals eficients i competents. Junts han teixit aliances sòlides i fructíferes amb altres entitats i institucions i han tirat endavant projectes molt diversos, agosarats, innovadors, ambiciosos i, sobretot, exitosos. Una gent, en definitiva, preparada i compromesa amb el CECBLL, que ha treballat incansablement en pro de la nostra comarca, posant en relleu el seu patrimoni i fent-nos creure a tots que val la pena estudiar-lo, defensar-lo, preservar-lo i gaudir-lo.

Gràcies companys i companyes per la feina feta.